CONSTRUCȚII POPULARE ÎN SINTAXA LIMBII FRANCEZE ACTUALE

DE

M. CARPOV

Putem afirma, fără rezerve, că nu rareori, în domeniul istoriei limbii franceze, elemente ale aspectului său popular au ajuns, de la o circulație periferică, să se identifice cu norma preconizată de gramatici. Constatarea poate fi extinsă la orice altă limbă și, ca să luăm un caz limită, soarta latinei populare este menită să o confirme. În cadrul limbii franceze ar fi de ajuns să comparăm unele situații din limba secolului al XVII-lea cu cele din limba contemporană: multe fonetisme considerate atunci populare ca *oi* > *wa*, *ill* > *y'*, *le onzième* etc., au sfîrșit prin a se impune ca pronunție corectă; lexicul poate furniza exemple nenumărate; în domeniul sintaxei, antepunerea pronumelui complement — direct sau indirect — a rămas să caracterizeze sintaxa secolului clasic: *personne ne t'est venu voir, arrêtez et la laissez monter*; astăzi normele gramaticale impun postpunerea acestui complement, ordine socotită în secolul al XVII-lea „vulgară". Exemplele pot fi multiplicate cu cazuri oferite de dezvoltarea morfologică, mai ales regularizarea analogică a formelor verbale practicată cu deosebire de masele populare, necunoscătoare a formelor etimologice etc.

Pornind de la observarea faptelor de limbă populară, care în decursul veacurilor au pătruns și s-au impus în limba literară, putem spune că, adeseori formele populare reprezintă tendința, direcția de dezvoltare a limbii literare, o prefigurare deci a unor stări ulterioare ale acesteia.

Aceste cîteva considerații pot servi de anunțare și, mai ales, justificare a alegerii subiectului lucrării de față. Aspectul popular al limbii franceze actuale atrage atenția cercetătorului prin proporția însemnată în care se întîlnește în literatura beletristică. Nu este cazul să stabilim că există antecedente în acest domeniu: de la Villon încoace, poate chiar ceva mai înainte, fiecare secol a avut producția lui literară în limba populară. Dar ceea ce altădată constituia mai curînd o derogare de la exigențele unei literaturi „bune", astăzi poate fi surprins în cadrele limbii literare care, sub

https://biblioteca-digitala.ro

aspectul definitoriu, a suferit o schimbare în sensul lărgirii acestor cadre Pentru confirmare putem cita pe Georges Galichet care, în lucrarea sa *Physiologie de la langue française* (p. 25—26) spune următoarele: „.... le nombre des gens qui pratiquent la langue écrite est de plus en plus grand, dans tous les milieux. Il en résulte que la langue écrite devient pour nous de plus en plus l'équivalent de la langue tout court. La langue parlée est considérée comme une forme inférieure, une dégénérescence de la langue écrite, laquelle serait la langue „correcte" par excellence. Mais, par suite de l'extension de la langue écrite, celle-ci se confronte de plus en plus avec la langue parlée chez le même individu; il en résulte une sorte de nivellement; la langue écrite tend instinctivement à se calquer plus étroitement sur la langue parlée (voyez chez nos écrivains modernes, chez nos journalistes, chez nos orateurs même), et la langue parlée tend à rejoindre le style écrit. Certaines formes d'expression moderne, comme la conférence, la causerie radiophonique, qui conduisent à parler des textes écrits, favorisent beaucoup ce nivellement".

Pentru a nu se crea confuzie, trebuie să precizăm că „popular" a fost întrebuințat pînă aici într-o accepție largă, urmînd ca în cursul tratării chestiunilor de care ne ocupăm să facem mențiunea „popular", „familiar", „curent", acolo unde va fi cazul.

Faptele care ne vor reține atenția și care pot fi socotite ca fapte de limbă populară, datorită mediului în care au luat naștere și în care au circulat mai întîi în exclusivitate, sînt foarte numeroase. Fiecare compartiment al limbii — fonetică, vocabular, morfologie, sintaxă — poate oferi exemple nenumărate. Noi ne vom fixa cercetarea în domeniul sintaxei. Acest domeniu prezintă fenomene numeroase din care aș putea numi: postpunerea adjectivului, locul pronumelui complement, probleme speciale puse de sintaxa verbului, de cea a adjectivelor determinative. În lucrarea de față însă vor fi cercetate numai următoarele șase chestiuni: construirea propozițiilor interogative, exclamative și negative, subordonarea cu toate aspectele implicate de existența unor construcții populare, ordinea directă în sintaxa limbii franceze și, în ultimul rînd, „punerea în relief" (la mise en relief). Cazurile și exemplele care le ilustrează sînt parțial consemnate de gramaticile consultate, însă cel mai adesea, ele sînt rezultatul unei observări susținute a prozei franceze contemporane.

Înainte de a trece la tratarea temei fixate, este necesară încă o precizare: s-a spus de multe ori că, orice fapt de sintaxă este, în același timp, și un fapt de stilistică. Într-adevăr, în orice comunicare, în orice frază există trei factori: faptul gîndit, ceea ce se spune despre el și atitudinea pe care reprezentarea lui o provoacă la subiectul gînditor. Ne vom strădui așadar, ca de fiecare dată, fiecare construcție să fie justificată și din punctul de vedere al acestui subiect gînditor. În plus, am putea adăuga faptul bine cunoscut, că limba are posibilitate de evocare, iar cea populară deține această posibilitate într-un mod deosebit. Faptul poate fi verificat citind proza contemporană franceză, unde limba literară coexistă cu cea populară; efectul ieșit din comparație este cu atît mai puternic. Practicarea pe scară

https://biblioteca-digitala.ro

largă a monologului interior și a stilului indirect liber multiplică întrebuințarea limbii populare. Acestea sînt cîteva fapte care pot constitui tot atîtea justificări pentru necesitatea de a înțelege cît mai bine, sub aspect psihologic, fenomenele de limbă vorbită.

I. *Construcția interogativă*

În limba franceză interogația se construiește în mai multe feluri, mai mult sau mai puțin acceptate de gramatică. În general, fraza interogativă este mai încărcată de elemente afective decît enunțarea afirmativă; același caracter afectiv face ca reacțiile interioare ale subiectului să aibă o tendință puternică de a se situa pe primul plan. Așa se explică faptul că propozițiile interogative încep cu cuvîntul asupra căruia cade întrebarea:

verbul: *vient-il?* — subiectul: *qui est là?* — un nume adverbial: *pourquoi a-t-il fait cela?*

În interogativa indirectă lucrurile se petrec în același fel cu singura deosebire că în interogația care cade asupra verbului nu se petrece inversiunea, întrucît interogația indirectă nu cunoaște această practică. Această tendință este totuși frînată, mai ales în limba vorbită, de o altă tendință generală a limbii moderne și anume, predilecția pentru ordinea subiect-predicat. Așa se justifică existența unor propoziții interogative ca:

votre frère viendra? — *il est quelle heure?* — *c'est qui?*
vous partez quand? — *tu t'en vas?*

Tu as vu les copains? (Chabrol, Un homme, 12). *Pourquoi tu dis ça?* (Aragon, 18);
în aceste cazuri interogația este indicată numai prin ton. Posibilitatea unor asemenea construcții a discreditat unele cazuri de inversiune a subiectului cum ar fi cel al pronumelui personal de persoana întîi singular, care pare sau pretențioasă, sau pur și simplu ridiculă.

Prin aplicarea frecventă a ceea ce se numește inversiune abuzivă — *ton père, viendra-t-il?* — limba literară pune la dispoziția limbii populare un morfem — *ti* — susceptibil de a se aplica la toate persoanele verbale: *tu viens-ti? je savais-ti, moi?* Acest *ti* există de mai multe secole dar a rămas exclusiv popular. Numai construcția *c'est-il* a pătruns în limbajul familiar: *c'est-il de l'enthousiasme ou de la rage?* Ortografia acestui morfem nu este consecventă însă, oricare ar fi ea, îl recunoaștem cu ușurință mai ales cînd se aplică unor forme verbale altele decît persoana a treia singular:

„*Asseyez-vous, Monsieur Dansette, vous avez-t-il dîne?*" (Aragon, 129). Henri Bauche îi prezice acestui morfem o victorie finală: „Cette particule interrogative deviendra peut-être un jour la marque régulière de l'interrogation en français. On pourra alors la comparer au „li" russe et au „ne" latin, bien que les origines de ces particules soient autres (alternative simple et alternative négative)" (p. 116).

Previziunile lui Bauche sînt justificate dacă ținem seama de faptul că aceeași necesitate de menținere a ordinii directe subiect-predicat a dus la

https://biblioteca-digitala.ro

lexicalizarea construcției *est-ce que* devenită foarte curînd un simplu morfem interogativ: *est-ce qu'il vient?* În ceea ce privește morfemul *ti*, limba corectă a și adoptat *ne voilà-t-il pas?* care exprimă o emoție puternică: *ne voilà-t-il pas qu'il arrive?* În fond, așa cum s-a și putut observa, nu există decît o deosebire de grafie între această construcție și popularul *voilà-ti-pas*, deoarece sub raportul funcțional lucrurile stau la fel, adică morfemul respectiv este lipsit de funcție proprie.

Lexicalizarea lui *est-ce que* întrebuințat în interogative, a oferit limbii populare un exemplu; după acest model ea a creat morfemul *c'est-ti-que* ieșit din combinarea lui *-ti-* cu *est-ce que: „C'est-il qu'il n'y aura plus jamais d'Huma"?* (Aragon, 177); *C'est-y que tu te décideras à descendre du ciel?"* (Chabrol, Un homme, 146).

Un aspect interesant în construirea interogației în limba populară este acela al pronumelor interogative care, foarte adesea, se deosebesc de cele din limba literară. Pronumele *quoi* se bucură de o favoare deosebită. Adesori este întrebuințat în locul lui *qui*, adică pentru a întreba despre nume proprii: *C'est la Saint quoi? — La Saint-André. Et Colonna-Serra? — Quoi Colonna-Serra?* (Chabrol, Fleur, 127) sau în locul lui *que: Quoi que vous voulez? à quoi sert-il de pleurer? — quoi répondre?* În limba familiară *quoi* a devenit un cuvînt-frază, instrument interogativ, aproape incolor și cu funcțiune neprecisă; de aceea îl întîlnim pentru a întreba asupra totalității sau asupra unei părți din subiect sau din predicat: *grand-père — Quoi? Pourquoi que tu ne réponds pas? Est-ce que tu crois que c'était bien juste? Quoi, Gui?* (Aragon, 82). — *Vous ne pouvez pas me trouver ici... un petit job? Un petit quoi?* (Aragon, 161), fie pentru a informa asupra sensului general al unei enunțări: *Maud — Quoi mère? — Alors? Quoi, Jean?* (Chabrol, Un homme, 102), fie pentru a obține repetarea unei enunțări sau terminarea ei: *Eh bien, dit-il — Eh bien, quoi? — Tu sais bien que moi... Quoi? Toi? Alors, tu es pour le pacte?* (Aragon, 127). *C'est pas ça, murmure Thomas. — C'est quoi alors?* (Chabrol, Un homme, 189).

Quoi poate marca uimirea, surpriza sau chiar să constituie o vagă interpelare a interlocutorului apropiată ca sens de *n'est-ce pas: Quoi? Vous partez déjà? Eh bien, quoi? — Ce n'était pas de sa faute. — Alors quoi, monsieur l'Abbé, vous êtes pour les communistes?* (Aragon, 199). *Allons, quoi! Un petit sourire* (Chabrol, Un homme, 9). *Allons, quoi Jean! Tu n'as donc pas de coeur?* (id. 40). *Qu'est-ce qu'on attend? — le toubib. Quoi! mais tu es fou, Paulo!* (id., 76).

Quoi se întîlnește tot în propoziție interogativă precedat de prepoziția *de*, cu valoare de *pourquoi: Où est Jean? — De quoi? Tu sais pas?* (Chabrol, Un homme, 236).

Quel din limba literară este înlocuit în limba familiară prin *que, qu'est-ce que c'est que, comment, qu'est-ce que c'est ce: qu'est ce livre? qu'est-ce que ce livre? qu'est-ce que c'est que ce livre? — Qu'était la réalité* (Aragon, 143). *Elles s'écrivent, mais qu'est-ce que c'est que s'écrire!* (id., 30). *Qu'est-ce que c'est que ce zoo?* (Chabrol, Fleur, 57). *Comment est ton nom pour écrire sur le papier* (Aragon, 18). *Qu'est-ce que, c'est, cette cabourde?* (Chabrol, Un homme, 74). *Qu'est-ce que c'est, ce vieux?* (id., 64).

https://biblioteca-digitala.ro

Lequel este înlocuit cu *quel* și invers, fapt ce reproduce situația limbii literare din secolul al XVII-lea: *Donne-moi mon chapeau. Lequel chapeau?* pronumele *lequel* se găsește deci în funcție adjectivală și invers, *quel* în funcție de pronume: *donne-moi mon chapeau. Quel?*

Se întîlnește de asemenea *à quel* în locul lui *à qui* sau *auquel: Tu as qu'à téléphoner à Venacci, il y en a deux... Je sais pas trop, moi, à quel je téléphone?* (Chabrol, Fleur, 165).

Comme are uneori valoare de *comment*, așa cum se întîlnea adesea în sintaxa francezei clasice și cum s-a menținut în expresiile devenite familiare: *Dieu sait comme, comme quoi* dar și în interogația obișnuită: *Comme? L'an dernier, déjà, qu'ils nous l'ont fait manqué* (Chabrol, Fleur, 21). *Comme? interroge le vieil Orsoni, mais l'urne avait été portée au Conseil d'État* (Chabrol, Fleur, 31).

Un caz interesant este prezentat de întrebuințarea conjuncției *si* în construirea interogației directe. Se știe că *si* servește la introducerea interogației indirecte: în limba curentă el a devenit ca și *ti* sau *qu'est-ce que* un adevărat morfem interogativ și introduce fraze ca: *Si madame veut que je lui fasse chauffer du thé... Si Cécile voulait rester à la Pergola...* (Aragon, 202). *Si tu t'imagine que j'avais ma limousine pour sortir le dimanche!* (Chabrol, Un homme, 88). *Si on klaxonnait tous ensemble pour annoncer notre arrivée* (Chabrol, Fleur, 67).

Același morfem îl întîlnim și în interogațiile disjunctive, adică în acele interogații care comportă o alternativă exprimată prin *ou, ou bien: Viens-tu avec moi ou si tu restes? Est-ce que tu viens avec moi ou si tu restes?* (Viens-tu ou restes-tu? Est-ce que tu viens ou est-ce que tu restes?).

În ceea ce privește interogația indirectă, merită semnalată construcția cu adverbul *combien*, care ia tot mai mult locul aceleia cu *comme: vous savez combien je souffre.*

Întărirea interogației este o altă problemă de care ne putem ocupa vorbind despre construirea propozițiilor interogative. Această întărire este practicată de toate aspectele limbii; limba literară se servește de pronume personale sau de cuvinte vide de sens ca *donc, cela* etc. Limba populară se servește, de exemplu, de formula *est-ce que, qui (qu') est-ce que* în interogația indirectă, formulă rezervată, în limba literară, exclusiv interogației directe; o întîlnim fie sub forma *qui (quand) est-ce que (qui)*, fie sub forma directă *qui (quand) c'est que (qui): il ne m'a pas dit qui est-ce qui lui a raconté cette histoire*, sau, mai frecvent: *il ne m'a pas dit qui c'est qui lui a... Qui c'est qui t'a dit qu'ils avaient tourné casaque... dis un peu voir* (Aragon, 22). *Je voulais savoir qui c'est qui la parle l'émission* (Chabrol, Fleur, 46). *Il a droit à une pension, ou alors, qui c'est qui y aurait droit à la pension, alors...* (id., 79).

Limbajul familiar a creat o formă întărită a lui *est-ce que*, care subliniază în mod deosebit elementul asupra căruia cade întrebarea: *qui (qu', etc.) est-ce que c'est qui (que). Qui est-ce que c'est qui m'appelle encore? Comment est-ce que c'est qu'on joue de cet instrument?*

Aceeași construcție este întîlnită în interogația indirectă: *je ne sais pas*

https://biblioteca-digitala.ro

qui est-ce que c'est qui m'appelle; foarte vulgar se spune *qui c'est que c'est qui.*

Am semnala, de asemenea, existența unor cuvinte vide de sens, în construcția respectivă, menite să întărească interogația și să sublinieze nuanța semantică presupusă de context: *Tu as confiance dans Daladier, dans Bonnet, dans qui? Reynaud, des fois?* (Aragon, 220). *Tu n'imagines pas qu'on va crier „A Berlin"! nous autres, des fois?* (id., 251). *On pourrait pas ouvrir un peu, des fois, Madame?* (Chabrol, Un homme, 10). *Ça te fatiguerait, des fois, de te dépêcher un peu* (id., 85). *Ça te fâche pas, Thomas, des fois?* (id., 220).

Semnalăm, de asemenea, o construcție prezentativă care adaugă un *que* de legătură după pronumele sau adverbul de interogație: *qui qu'est là? Où que vous êtes fourrés? Pourquoi qu'il serait fâché? Combien que ça conte? Et pourquoi donc... qu'ils ne toucheraient pas au syndicat?* (Aragon, 219). *Pourquoi qu'ils oseraient* (id., 220). *Où que vous me laissez?* (Chabrol, Un homme, 69). *Comment que tu crois que ça sera, la révolution?* (id., 98). *Bien sûr explique Brique, seulement à quel âge qu'il a commencé, à la mine?* (id., 99).

Construcția se întîlnește și în interogativa indirectă: *Je me demande combien qu'ils sont d'hommes armés, dans la ferme, en bas?* (Chabrol, Un homme, 232). *Même que je me demandais comment que ça se passait que le père Deleuze... il te laissait au volant...?* (id., 101).

Trebuie remarcat că acest mod de întărire a negației, în afara marii sale frecvențe, este și un mijloc de menținere a ordinii directe subiect-predicat pentru care colaborează toate construcțiile populare pe care le-am trecut în revistă.

II. *Construcția exclamativă.* Prin tensiunea emotivă, fraza exclamativă se apropie de cea interogativă. Ca și aceasta, fraza exclamativă, în limba literară se construiește prin inversiune. O primă particularitate a construcției populare va fi renunțarea la această ordine. În franceza literară, pentru a exprima exclamația calitativă sau cantitativă se întrebuințează conjuncția *que.* Limba populară tinde din ce în ce mai mult să substituie lui *que,* în acest caz, formula întărită *ce que: ce que c'est beau! — ce qu'il travaille! — ce qu'il vous ressemble, ce petit* (Aragon, 72) — *c'était extraordinaire ce qu'ils n'avaient rien a se dire* (id., 255) — *j'ai mal. Bon Dieu, ce que j'ai mal.* (Chabrol, Un homme, 105); *ce que* ar putea fi socotit și drept o formă alterată a lui *que* exclamativ întărit în *qu'est-ce que* servind pentru interogare: *qu'est-ce qu'il est intéressant? — L'animal, qu'est-ce qu'il avait mis comme piment dedans* (Chabrol, Fleur, 73). *Qu'est ce qu'il vole bas, cet animal* (Chabrol, Fleur, 175).

Ca și pentru interogare, limbajul popular întrebuințează, în exclamație, particula *ti: c'est-ti beau!*

Ca turnură particulară putem cita: *ce que ça peut être beau! — Avant, la dame du couvreur qui habitait là, ce qu'elle pouvait être agaçante avec ses façons de rire...* (Aragon, 89); *ce qu'il pouvait être bien repassé, ce Lourmel!* (id., 94). *Oh! ce qu'il peut crier, ce poste! gémit Fanny* (id., 122). *Ce qu'on avait pu entendre depuis deux jours* (id., 141).

https://biblioteca-digitala.ro

Expresia familiară *pour ce que* ajută la construirea unei exclamații care presupune o negare puternică și cu ironie a ideii verbului care urmează: *j'espère que tu participera à cette fête! Pour ce que j'y tiens!* (= je n'y tiens pas du tout, cela m'est parfaitement indifférent).

Et comment, et comment que se folosesc în limba populară în construcții exclamative pentru a întări o afirmație, uneori într-un mod ironic: *je le soutiendrai, et comment! — Et comment que je le soutiendrai! — Ils l'ont annoncé? Et comment! Glorieusement!* (Chabrol, Un homme, 16). — *Et comment que j'ai lancé mon clou sur le sentier* (id., 150) — *il l'a connu? — Et comment! Il l'a même gardé* (Chabrol, Fleur, 30).

III. *Construcția negativă.* Faptul major despre care se poate trata este concurența dintre *non* și *pas: Il voulait partir, moi non.*

În acest caz se preferă *pas* lui *non*; *non* este mai curînd literar, *pas* aparține limbajului curent și popular; șansele ca *pas moi* să fie în cele din urmă preferat lui *non moi* sînt mari; *pas moi*, sau *non moi* constituie un monorem ale cărui elemente sînt strîns sudate, în așa fel încît prezența lui *non*, de natură mai autonomă decît *pas*, are, în acest caz, ceva forțat.

De asemenea, în expresia *pourquoi non*, răspunzînd unei sugestii acceptate, uzajul modern preferă *pourquoi pas*. Grevisse consideră expresia ca admisă de limba literară actuală.

Este preferat *pas* lui *non*, cînd *non* introduce în frază o nuanță opozitivă, adică în frazele care marchează o alegere, o alternativă cu ajutorul conjuncțiilor *et, ou, mais, donc: Viendras-tu, ou non? Viendras-tu ou pas? Il est sévère, non injuste! — il est sévère pas injuste.* Cazurile de înlocuire ale lui *non* cu *pas* în limba populară pot fi multiplicate și explicația poate fi aceea că, în general, în ceea ce privește valoarea, diferența între cele două cuvinte este totuși abia perceptibilă: *On ne peut pas lui donner à boire? — Il vaut mieux pas, disait le docteur.* (Aragon, 15). *Ça peut causer des choses, alors vaut mieux pas.* (Chabrol, Un homme, 105). *Vous pourez pas savoir, dit le Français, Antonio... pas que c'est mon copain...* (Aragon, 17)... *si c'était Cécile! C'était une femme! pas Cécile* (id., 66). *C'était qu'il y en avait un sacré nombre, et pas rangés* (Aragon, 133).

Suprimarea negației ne. Transferînd funcția negativă asupra auxiliarelor de negație — *pas, point, rien*, etc. — limba populară a sfîrșit prin a elimina pe *ne*. În felul acesta s-a ajuns la suprimarea tuturor negațiilor duble obținînd în același timp un sistem care respectă mai bine ordinea de secvență progresivă: *j'y vais pas, j'en sais rien, tu vois personne.* Această suprimare a primului termen se operează, după cum putem constata din exemplele de mai sus, oricare ar fi auxiliarul de negație: *Tout le monde peut pas avoir des mains d'instituteur...* (Aragon, 17). *Raoul va pas tarder...* (id., 88). *Et, si on l'opère pas?* (Chabrol, Un homme, 79). *Je suis pas moi... Si c'est plus Londres que vous prenez* (id., 10). *Et puis m'est avis que les chaleurs sont plus bien loin* (Chabrol, Fleur, 21). *Il risque rien votre homme* (Chabrol, Un homme, 10). *Ici personne garde son nom d'origine* (id., 63). *J'avais jamais tant vu de pognon,! moi* (id., 99).

În *ne... que* (seulement) *ne* nu este suprimat decît de locutorii cei mai puțin instruiți: *j'ai que toi au monde.* Exemplele ce pot fi citate în litera-

https://biblioteca-digitala.ro

tură sînt totuși numeroase: *J'y comprend que pouic, ça lui fait voir rouge, et puis...* (Aragon, 71). *Il y a qu'à ne pas se battre...* (id., 99)... *y a ta Carmen, elle attend... y a pas que les taureaux à porter des cornes* (Chabrol, Un homme, 27)... *quand il raconte que les maquis ça seraient que des assassins...* (id., 60)... *ils parlent que de leurs idées de l'avenir, enfin de tout...*" (Chabrol, Fleur, 95). Este o schimbare de mentalitate, deoarece în limba clasică suprimarea lui *ne* era recomandată de însuși Vaugelas ca fiind mai elegantă.

Un caz de suprimare a negației *ne* în limba familiară este expresia *c'est le cas ou jamais*, care înseamnă că ceva nu va avea niciodată loc dacă nu este făcut imediat.

Suprimarea lui *ne* aduce perturbări și în ordinea cuvintelor: *dérangez-vous pas* restabilește ordinea din propozițiile afirmative cu verbul la imperativ.

Dimpotrivă, ca o compensație, fraza negativă populară conținînd o expresie negativă ca *ne... rien, ne... aucun, ne... jamais* etc. este adesea construită cu negația dublă: *je connais pas aucun homme* sau *je ne connais pas aucun homme*. — *...il bronzinerait pas guère plus longtemps...* (Chabrol, Un homme, 215). *...c'est pas le sentiment du Jean, et pas guère le mien...* (id., 236).

Situația aceasta este fără îndoială consecința unei tendințe de hipercorectitudine care, sub diverse aspecte, revine adesea în limbajul popular.

O asemenea construcție duce însă la oarecare schimbări semantice: fraza *ce n'est pas rien* care în franceza literară înseamnă *c'est quelque chose*, în limbajul popular are două sensuri: *ce n'est rien* și *c'est quelque chose*.

O particularitate a limbii populare este și construirea adjectivului *aucun* cu verbul la plural în sensul de *aucun de*: este o practică ce amintește silepsul din secolul al XVII-lea, cînd influența filozofiei carteziene impunea întrebuințarea verbului la plural pentru a-l acorda cu un cuvînt cu sens colectiv: *ils ne sont aucun contents de rentrer*; limba literară ar impune *aucun d'eux*.

Negația, ca și interogația, poate fi întărită. Pentru aceasta există diferite modalități. În limba literară întărirea se obține în general prin repetarea negației: *Venez-vous? Non, non, non!*

În limba familiară se întrebuințează conjuncția *que*; în ceea ce privește intensitatea negării, această construcție este mai puțin violentă decît cea din limba literară. Întărirea negației prin *que* nu poate fi făcută decît cînd negația se referă la un adjectiv sau un adverb: *vous ne viendrez pas trop tard? Oh! que non*. După o conjuncție de coordonare se adaugă *pas*: *malade, mais non pas gravement*.

IV. *Subordonarea*. Ne vom ocupa de construirea subordonatelor, mai exact de natura cuvintelor de legătură (mots-outils) care, în general, indică natura liniei logice dintre propoziții.

A. *Propozițiile completive*. Vom examina mai întîi cîteva cazuri particulare oferite de construirea propozițiilor completive („complétives d'objet" sau „substantives").

https://biblioteca-digitala.ro

a) Subordonarea prin segmentare, sau dislocare: *je n'y arrive pas, à résoudre ce problème. — Moi, ça me gêne d'être servi par des domestiques* (Aragon, 92).

Fenomenul este frecvent la autorii moderni întrucît construcția directă, fără cuvînt de legătură — care ar presupune realizarea formală a unui proces logic — reflectă imediat gîndirea.

b) Completivele construite cu *à ce que* sînt tot mai des întîlnite în limba modernă, mult mai des decît construcția simplă cu *que*, deși mai greoaie decît aceasta. Preferința poate fi explicată prin caracterul ei mai explicativ: *il tient à ce que vous sachiez tout; — Je m'oppose absolument à ce qu'on attende une seconde de plus!* (Chabrol, Un homme, 77).

Este drept că această construcție este întîlnită numai de anumite verbe care arată tendința spre, efortul de a face ceva, consimțirea la ceva: *Il ne tenait pas à ce que des visiteurs éventuels rencontrassent chez lui les „magots"* (Montherlant, 73).

c) Completivele introduse prin adverbele-frază *si, oui, non, vivement que, avec ça*, sînt utilizate de limba populară pentru a relua cu insistență enunțarea precedent afirmată sau negată: *si, que tu es un voleur; — oui, qu'il a raison; — non, qu'il n'est pas venu; — Mais bien sûr que si je les ai rencontrés* (M. Aymé, 27).

Limbajul popular posedă expresia, foarte frecventă azi, *vivement que*: ea exprimă dorința vie de a vedea un eveniment producîndu-se și fraza capătă o puternică nuanță afectivă (speranță, dorință, ușurare): *vivement qu'on s'en aille!* sau această frază intrată ca locuțiunea proverbială în limbajul parizian: *vivement, ce soir qu'on se couche!* O construcție de același fel se obține în limbajul popular cu expresiile adverbiale *avec ça, plus souvent*, care indică adjoncțiunea, dar, în același timp, și o puternică negare: *avec ça qu'il refuse les pourboirs!* (il s'en faut de beaucoup qu'il les refuse); — *plus souvent que je viendrais chez lui!* (tant s'en faut), sau cu *même* care arată o justificare complimentară: *même qu'il a parlé à sa concierge; — Même que je me demande ce qu'il fait par ici, le pauvre bougre* (Chabrol, Un homme, 116): *Même qu'on les a vus en propre, la fois qu'ils sont venus désarmer les gendarmes* (Chabrol, Un homme, 39); — *Même que j'ai été malade et qu'ils avaient peur que je meure, alors ils m'ont piqué* (id., 208).

Aceste construcții sînt, în limba modernă, tot atîtea procedee de subliniere a valorii afective.

d) Completiva fără *que* se construiește atunci cînd în principală este o expresie comparativă care îl conține pe *que*; în cazul acesta, limba populară renunță la *que* din completivă: *je ne demande pas mieux que ça dure*: limba literară ar recurge la diverse procedee stilistice care permit păstrarea celor doi *que*. Uneori limba populară înlocuiește pe *que* prin *si*: *Je ne demande pas mieux que si ça dure.*

Limbajul popular cel mai puțin îngrijit suprimă conjuncția *que* fără ca în principală să existe o construcție comparativă: *Faut je m'en aille? — tu veux je vienne?*

Relația de subordonare este marcată mai ales de subjonctiv.

https://biblioteca-digitala.ro

c) Completiva construită cu *comme quoi* înlocuieşte pe aceea cu conjuncţia *que*; semnificaţia sa iniţială, apropiată de aceea a lui *comment*, s-a şters cu desăvîrşire. Uneori este sensibilă în fraze ca: *elle découvrait dans l'espace comme quoi c'était impossible qu'on m'emmenât.* În limba curentă, această semnificaţie este imperceptibilă: *il m'a raconté comme quoi il a réussi à échapper à la police.*

În ciuda aparenţelor, acest *comme quoi* are sensul unui simplu *que.*

Uneori *comme quoi* introduce o propoziţie independentă: *Il est parti en emportant la caisse... -comme quoi j'avais raison de me méfier de lui* (c'est la preuve que...).

f) Completivele construite cu conjuncţiile de timp *quand* şi *lorsque* sînt întîlnite în limba populară fără nici o implicaţie temporală: *le meilleur signe, c'est quand le sang coule de la plaie* (le meilleur signe c'est que le...).

Grevisse citează acest fapt fără să mai menţioneze că aparţine limbii populare.

g) Completivele construite cu *comment* se întîlnesc în fraze ca aceasta: *elle expliqua comment en Italie les femmes semblent travailler plus que les hommes.* Wartburg şi Zumthor, în gramatica lor, o dau drept interogativă indirectă întîlnită în limba populară. Noi socotim însă că n-ar fi greşit s-o luăm drept o completivă care în limba literară s-ar construi cu *que* păstrîndu-se aceeaşi valoare semantică.

B. *Circumstanţialele de timp.*

a) Circumstanţialele de timp construite cu *à peine que, pas plus tôt que, aussitôt avant que* sînt creaţii ale limbii populare: *à peine qu'il était loin, je suis sorti* (à peine était-il sorti que je suis sorti): construcţia populară schimbă funcţia propoziţiilor: *que je suis sorti,* subordonată la limba literară, devine *je suis sorti,* principală, în limba populară.

Mai întrebuinţată încă este construcţia cu adverbul de timp *pas plus tôt* plasat în principală: *il n'était pas plus tôt sorti que j'entrais.* Valoarea este aceea de posterioritate imediată. Anterioritatea imediată este realizată cu locuţiunile *aussitôt avant que* (tout juste avant que): *il arriva aussitôt avant que son frère ne repartît.*

b) Circumstanţiala de timp introdusă de un substantiv există şi în limba literară: *Vous imaginez sa déception quand il se vit refusé* (déception = il fut déçu).

Limba populară împinge foarte departe acest gen de construcţie: *nous parlons de votre frère quand il était au service militaire.*

c) Circumstanţialele de timp introduse cu locuţiunea conjunctivă *au début que* sînt foarte des întîlnite în limbajul parizian pentru a arăta că acţiunea exprimată în principală a avut loc chiar în momentul începerii acţiunii din subordonată: *au début que j'étais chez lui, on ne s'entendait pas avec le patron.*

d) Circumstanţialele de timp precedate de o prepoziţie sînt utilizate de limbajul popular cînd propoziţia temporală are valoarea unui complement circumstanţial nominal: *il me donnait déjà des conseils pour quand je serais vieux.*

https://biblioteca-digitala.ro

c) Circumstanțialele de timp construite cu *que* în loc de *où* sau *quand* pot fi o consecință a marii extinderi luate de utilizarea acestei conjuncții în introducerea subordonatelor: *jusqu'au moment qu'on aura vérifié ton histoire, tu seras considéré comme prisonnier* (Chabrol, Un homme, 62). *Même qu'on les a vus en propre la fois qu'ils sont venus désarmer les gendarmes* (id., 59).

f) Circumstanțialele de timp întărite pot fi acelea introduse de *où que*, locuțiune formată, fără îndoială, prin analogie: *je vois venir le temps où qu'on pourra même plus griller une cibiche en père peinard* (Chabrol, Un homme, 162).

C. *Propozițiile circumstanțiale de scop.*

a) Circumstanțialele de scop construite cu formula populară negativă *pour pas que* au o valoare finală: *je pars pour pas qu'il me voit*; — *c'est pour pas qu'ils se tuent* (Chabrol, Un homme, 207). *Alors la nuit, on les attache pour pas qu'ils s'étranglent ou qu'ils se cassent la tête contre le mur* (Chabrol, Un homme, 207).

Uneori această conjuncție finală se întîlnește în limba literară întrebuințată cu *ne*: *je l'ai pris pour ne pas qu'Armand le voie.*

Pour pas que este preferată de limbajul popular chiar locuțiunii *de peur de*: *j'ai accepté pour pas faire une perte.*

b) Circumstanțialele de scop introduse de *pour*, în limba literară sînt, fără excepție, finale infinitive. Limba populară utilizează cu multă libertate această construcție și introduce după *pour* un pronume subiect în fața infinitivului: *il lui jeta une corde pour elle se sauver*; uneori *pour* este urmat de o altă prepoziție, ca *de* de exemplu: *Et les copains, ils proposent quelque chose, pour de dire qu'on se tire de là* (Chabrol, Un homme, 113); alteori *pour* este urmat de *si* ca o expresie a nuanței dubitative a comunicării: *il faut qu'il reste... à la disposition — pour s'il va se passer quelque chose* (id., 23).

c) Circumstanțialele de scop introduse de locuțiunea *histoire de* sînt întîlnite adesea în limba populară: *il nous avait rien dit histoire de voire la tête qu'on ferait*; — *épouser un Simon de Cautèle avec son vilain nez, histoire d'être marquise...* (Aragon, 27); *Histoire de plaisanter, elle dit: Tu me suivais, Jean?* (id., 58); *On va te chercher un peu de musique, histoire de fêter ça* (Chabrol, Un homme, 70); *Ils parlèrent d'évasion sans but précis — comme ça — histoire de ne pas accepter complètement la défaite* (J. Giovanni, 45). *Le fouilleur, engagé dans la flexion, retourna la paillasse voisine, histoire de ne pas passer pour un imbécile* (id., 53).

d) Circumstanțialele de scop introduse prin *à seule fin que* arată că scopul enunțat este urmărit în exclusivitate de către acțiunea principală; *à seule fin que* provine din vechea expresie *à celle fin que* și reprezintă o locuțiune finală întărită: *Je lui ai annoncé mon arrivée à seule fin qu'il vienne me voir.* În limba literară se întîlnește foarte rar.

e) Circumstanțialele de scop introduse prin *que* sînt folosite de limba populară în locul acelora introduse de *pour que* sau *afin que*: *Cheminée, y a rien a faire. Calmez-le avec ça, qu'il se sente pas partir* (Chabrol, Un homme, 93). *Hé! Lapoutre, écarte-moi un peu ce sac à vin, que je puisse faire*

https://biblioteca-digitala.ro

faire trempette à ma grenouille (id., 112) ; *Passe ton blairea-u et ton coupe-coupe, qu'il lui fasse une beauté* (id., 171).

D. *Circumstanțialele de cauză.*

a) Circumstanțialele de cauză construite cu *à cause que* sînt întrebuințate de limbajul popular și de anumite regiuni în locul circumstanțialelor construite cu *parce que;* locuțiunea *à cause que* era de largă circulație în vechea franceză : *J'ai refusé à cause que j'étais occupé. — C'est à cause qu'il a parlé qu'il y a eu tant de difficultés.*

b) Circumstanțialele de cauză construite eliptic sînt utilizate de limbajul familiar pentru a evita să explice cauza care a determinat o anumită întrebare : *Pourquoi ne venez-vous pas avec nous? Parce que!*

c) Circumstanțialele de cauză construite cu *rapport que, rapport à, surtout que* sînt întrebuințate de limba populară așa cum limba literară utilizează construcția cauzală *à cause que : Il faut s'essuyer les pieds, rapport au tapis. — Oh! c'te fois vous repiquerez au truc sans moi, rapport la guibole... rapport la guibole...* (Aragon, 191) ; — *...on faisait attention à pas faire trop grincer la scie, rapport aux patrouilles qui passent sans arrêt dans la rue...* (Chabrol, Un homme, 19).

Surtout que se întrebuințează foarte curent în limbajul familiar cu sensul „surtout parce que", „d'autant que" ; deși condamnată de gramatică, ea se implantează tot mai mult în limba literară : *Nous ne récupérons pas la moitié des sommes à verser, surtout que nous payons les intérêts pour dix mille* (G. Duhamel, Le notaire du Havre, XVII, în Grevisse, 965). *Surtout que* prezintă cauza acțiunii principale ca avînd o capacitate de a produce și alte efecte pe lîngă cele semnalate : *je ne le payerai pas, surtout qu'il me doit encore trois mille francs.*

Este bine să observăm ca propoziția cauzală, în acest tip de frază, nu este în întregime subordonată principalei. Nu trebuie să confundăm *surtout que* cu sensul cauzal, cu *surtout que* în care „surtout" înseamnă „principalement" și care nu este în legătură strînsă cu *que : surtout qu'il ne sache pas que je suis là.*

d) Circumstanțialele de cauză introduse prin conjuncția relativă *comme quoi* sînt des întîlnite în limba populară : *il y a renoncé : comme quoi on ne pouvait pas compter sur lui.*

Posibilitățile de a introduce circumstanțiala de cauză sînt numeroase în limba populară. Cele mai multe sînt rezultatul unui efort de explicare a relației dintre propoziții, realizată prin utilizarea unui cuvînt cu o valoare semantică corespunzătoare : *Je vais faire évacuer Cheminée pour cause de sa silicose...* (Chabrol, Un homme, 62). — *...le moulin fermé pour cause qu'on faisait plus de blé* (id., 116). *Avec cette machine à coudre, je te picorerai le plastron pire qu'une mite, de quoi se marrer : la mite railleuse...* (id., 196). *Je crois plutôt mon ami! que ça serait sans doute de la suite de sa rougeole qu'il est devenu sourd* (Chabrol, Fleur, 20).

Se întrebuințează de asemenea construcții prezentative, uneori implicînd nuanțe dubitative : *Quand les camarades tombent c'est qu'au moins une des règles n'a pas été observée...* (Chabrol, Un homme, 22). *C'est peut-*

https://biblioteca-digitala.ro

être que si tu es obligé de voyager tout le temps avec tes rhumatismes, tes douleurs... (Chabrol, Fleur, 53).

Necesitatea de a preciza duce la formule explicative pleonastice: *J'ai demandé à Lebecq, parce que puisque je pars soldat...* (Aragon, 179).

E. *Circumstanțialele de consecință*

a) Circumstanțialele de consecință construite cu ***de façon à ce que*** se întîlnesc adesea în limba vorbită contemporană și în limba scrisă puțin îngrijită; ele înlocuiesc circumstanțialele introduse prin *de manière que, de façon que* cu locuțiunile moderne *de manière à ce que* și, mai ales, *de façon à ce que: il porte son parapluie de façon à ce qu'il protège son chapeau neuf.* Întrucît ele fac mai explicită valoarea logică a expresiei, aceste construcții răspund mai bine unei necesități generale care obligă limba franceză actuală să accentueze caracterul analitic al vorbirii. Deși condamnate de cele mai multe dintre gramatici, întrebuințarea lor devine tot mai generală chiar printre locutorii cultivați.

b) Circumstanțialele de consecință construite direct sînt acelea care elimină din construcție conjuncția subordonatoare. Rezultă o juxtapunere în care a doua propoziție este o infinitivă consecutivă: *Il nous a raconté son histoire; à éclater de rire.*

Tot construcție directă poate fi socotită aceea care introduce circumstanțiala de consecință cu subjonctivul: *Un „avion particulier" que tu crèves* (Chabrol, Fleur, 175).

F. *Circumstanțialele concesive sau de opoziție*

a) Circumstanțialele concesive construite cu indicativul se întîlnesc adesea: *je n'irai pas, quoique je suis tenté d'y aller*; într-o asemenea frază *quoique* devine echivalentul lui „pourtant", „cependant", fapt care justifică întrebuințarea indicativului în locul subjonctivului. *Quoique*, lipsit de valoarea sa subordonatoare, devine un fel de adverb.

b) Circumstanțialele de concesie construite cu *malgré que*, prescrise de cei mai mulți autori de gramatici, sînt foarte frecvente în limba familiară și pătrund din ce în ce mai mult în cea literară: *Malgré que Gertrude lui ait déclaré* (Gide, Symphonie pastorale, în Grevisse, 956),

Pentru a marca realitatea sau eventualitatea *malgré que* se poate construi chiar cu indicativul sau, respectiv condiționalul — ca și celelalte locuțiuni concesive.

c) Circumstanțialele de concesie construite cu *tout de même que* au valoarea acelora introduse de *encore que, bien que: il est venu tout de même qu'il était tard.*

d) Circumstanțialele de concesie construite cu *pour si*, în ciuda pleonasmului pe care îl conțin, se răspîndesc tot mai mult în limba populară: *Pour si mauvais que fût ce travail, je m'en suis contenté.*

e) Circumstanțialele introduse prin *où que ce soit que* se substituie concesivelor introduse de *où que*, locuțiune considerată învechită și devenită tot mai rară: *où que ce soit que cela lui arrive, il sera toujours maître de soi.*

https://biblioteca-digitala.ro

G. Circumstanțialele condiționale

a) Circumstanțialele condiționale introduse de o construcție prezentativă servesc pentru a exprima în propoziții independente un fapt dat ca puțin verosimil sau ipotetic: *c'est le diable si* (il est presque impossible que), *c'est à peine si* sau *à peine si* (il s'en est fallu de peu que le fait ne fût pas réalisé), *c'est tout juste si* (sens similar): *c'est bien le diable s'il vient par un temps pareil; c'est à peine si on voyait à cent mètres.*

b) Circumstanțialele condiționale construite cu *si possible*, ca expresie cu sens adverbial, sînt cunoscute de uzajul curent: *trouvez-moi un hôtel si possible pas très cher.*

c) Circumstanțialele condiționale construite cu *sans quoi, sans cela, autrement*, în loc de *sinon*, servesc să reia sub formă negativă ideea din propoziția precedentă tocmai pentru a o înlătura: *cela doit être grave, autrement on ne nous appellerait pas d'urgence; — Il a vraiment besoin d'argent, sans quoi on ne le verrait pas si désireux de travailler. — Heureusement que je me suis arrangé de la postière la semaine suivante, sans quoi, va savoir...* (Chabrol, Un homme, 167).

d) Circumstanțialele condiționale introduse cu locuțiunea conjunctivă *pour autant que*, formată de curînd după modelul lui *pour peu que* se întîlnesc în mod frecvent; sensul acestor două locuțiuni este identic: *Pour autant que vous ne suiviez pas exactement mes conseils, vous aurez à vous repentir de votre initiative.*

e) Circumstanțialele condiționale construite cu *sauf si, excepté si* se întrebuințează în locul circumstanțialelor condiționale construite cu locuțiunea *à moins que*, care, ea însăși, în limba populară, nu se construiește cu *ne: il réussira, sauf s'il a au dernier moment une crise de fatigue.*

f) Circumstanțialele condiționale construite cu *quelquefois, des fois que* sînt întîlnite în limbajul popular acolo unde limba literară întrebuințează locuțiunea *au cas où, pour le cas où, si par hasard, si: on pourrait réussir quelquefois qu'on aurait de la chance; — un moteur de moto... Des fois que ça serait la liaison du P.C.R. ...* (Chabrol, Un homme, 150)

g) Circumstanțialele condiționale introduse cu *si que* constituie, fără îndoială, o construcție analogică care amintește formele de întărire ale unor subordonate: *souvent c'est un copain, tu te dis, et si qu'il avait la vérole* (Aragon, 191).

h) Circumstanțialele condiționale juxtapuse sînt rezultatul suprimării lui *si;* ele se construiesc cu condiționalul care, adesea în limba populară, se întîlnește chiar și după *si: ...ce serait quelqu'un du lieu, il aurait vite fait de nous* (Chabrol, Un homme, 45).

i) Circumstanțialele condiționale construite cu *tant qu'à* sînt mult întrebuințate de limba populară actuală și le vedem pătrunzînd și în limba literară. Sensul locuțiunii *tant qu'à* este la limita între ipoteză și concesie. Această locuțiune și propoziția pe care o introduce preced întotdeauna principala, iar aceasta, cînd este exprimată, conține, în mod invariabil, un verb de preferință *(aimer mieux, aimer autant, préférer): tant qu'à perdre de l'argent, j'aime autant que ce soit avec lui.* Foarte adesea verbul din

https://biblioteca-digitala.ro

principală se reduce la adverbul *autant: tant qu'à perdre de l'argent, autant que ce soit avec lui.*

II. *Circumstanțialele relative*

a) Circumstanțialele relative construite cu *où* temporal în loc de *que* pot fi considerate, dacă socotim valoarea adverbială a lui *où*, o particularitate a limbii populare în care acest cuvînt nu are niciodată valoare temporală: *au temps où nous habitions ensemble; — les trois ans où il a été à l'étranger.*

b) Circumstanțialele relative construite cu *que*. Limba populară în general evită construcțiile în care *que* nu apare clar nici ca nominal (l'homme que j'ai vu), nici ca conjuncțional (je vois que tu viens). Pe de altă parte însă, ea are tendința să facă din *que* un relativ de uz general, utilizabil în toate funcțiile sintactice. În construcțiile care nu interesează, el poate înlocui celelalte propoziții relative: *l'homme que je viens de chez lui; — voilà un petit garçon que j'ai bien du mal à le faire grossir; — le type que j'avais son adresse c'est moi que je paie; — la femme que son mari est mort hier; — ...c'est ceux là que le grand-père avait tué sa petite fille parce qu'elle était enceinte* ...(Chabrol, Fleur, 46); pronumele personale care îi urmează au funcția să exprime raportul gramatical sau valoarea desemnativă.

c) Circumstanțialele relative construite cu *où* sînt preferate de limba populară celor construite cu *que: c'est ici où je voudrais vivre* (c'est ici que je voudrais vivre).

Fără îndoială, *où* este preferat datorită valorii sale adverbiale locative; *que*, în cazul de față, sub acest aspect, este incolor.

I. *Circumstanțialele de comparație*

a) Circumstanțialele de comparație construite cu *aimer autant* prezintă particularități în ceea ce privește sensul locuțiunii subordonatoare; *aimer autant* înseamnă *aimer mieux*, nuanța sa fiind aceea a unui comparativ de superioritate: *s'il vient, j'aime autant partir.*

b) Circumstanțialele de comparație construite cu *préférer que* se deosebesc de cele din limba literară prin faptul că în acestea, complementul verbului *préférer* este întotdeauna introdus cu prepoziția *à;* limbajul familiar și popular întrebuințează în mod frecvent *préférer que* în sensul de *aimer mieux que: il préfère rester que venir.*

V. *Ordinea directă (progresivă)*

Ordinea cuvintelor în franceza modernă joacă un rol foarte mare în realizarea stilistică a unui text. Este singurul element, în lipsa flexiunilor cazuale, care poate da părților de cuvînt deplina lor semnificație gramaticală.

În limba franceză actuală este normală ordinea progresivă, adică cea în care subiectul se găsește înaintea predicatului, determinatul înaintea determinantului. Fraza enunțiativă tipică se conformă deci schemei subiect-predicat-atribut-complement (d'objet)-alte complemente.

https://biblioteca-digitala.ro

De bună seamă, această ordine nu este rigidă. Ea poate fi schimbată fie în virtutea unor anumite reguli gramaticale, fie dintr-o necesitate psihologică, care cere o prezentare a faptelor într-o anumită succesiune. Şi într-un caz şi în altul, limba franceză dispune de mijloace menite să restabilească ordinea progresivă. Trebuie, de asemenea, să notăm că există o diferenţă demnă de luat în seamă între limba scrisă şi limba vorbită: aceasta din urmă se conformează mult mai conşecvent ordinii normale, progresive; tocmai necesitatea de a o respecta explică crearea în limba populară şi familiară a unor construcţii speciale. Unele le-am văzut cînd am vorbit de structura frazelor interogative, exclamative, negative, şi relative, altele le vom semnala, pe scurt, în cele ce urmează. Posibilităţile pe care le au aceste construcţii de a sfîrşi prin a deveni normă, învingînd norma actuală, sînt mari tocmai fiindcă ele urmează ordinea progresivă proprie spiritului limbii franceze. Ne vom ocupa numai de grupul subiect-predicat, care formează nucleul frazei, şi vom lăsa de o parte grupurile determinat-determinant, subiect-atribut.

Menţinerea ordinii directe în grupul subiect-predicat se semnalează mai ales în două cazuri:

a) după *à peine, peut-être, sans doute*, chiar în stilul susţinut există tendinţă de a menţine ordinea directă; limba populară realizează aceasta introducînd propoziţia principală prin conjuncţia *que*: *peut-être qu'il est venu; — sans doute qu'il est absent; — à peine qu'il est entré, nous... — Peut-être qu-il aime mieux être seul?* (Aragon, 103). *Et puis peut-être qu'elle aurait dû se le demander* (id., 261). *Peut-être que ça pourrait répondre à une question que me faisait Thomas...* (Chabrol, Un homme, 169).

Alteori *peut-être* este plasat după verb şi atunci chestiunea ordinii subiect-predicat nu se mai pune: *il est peut-être venu; — il s'est sans doute absenté; — il est à peine entré que... — notre sacrifice nous vaudra peut-être d'avoir maintenu l'essentiel* (Aragon, 181) *...tu auras peut-être l'occasion de la voir ta Simone* (Chabrol, Un homme, 27); — *Tu verras peut-être plus clair en toi quand nous serons partis* (J. Giovanni, Le Trou, 201). *Tu aurais peut-être, préféré que ce soit Angèle?* (Chabrol, Fleur, 26).

Peut-être poate fi plasat la sfîrşitul propoziţiei: *Il ne s'était pas assez démené, peut-être* (Aragon, 78). *On a une tête, c'est pour s'en servir, peut-être* (id., 131).

Alteori se poate începe propoziţia cu *peut-être* şi fără nici o altă soluţie pentru menţinerea ordinii directe, se renunţă la inversiune: *Peut-être nous leur ferons la guerre, peut-être nous ne la leur ferons pas* (Aragon, 207). *Un exalté, quoi, ou peut-être il a cru qu'on aurait peur* (Chabrol, Un homme, 76).

b) Propoziţiile intercalate (incises) se construiesc în limba literară prin inversiunea subiectului: *je viendrai, dit-il;* limba populară întrebuinţează în acest tip de frază conjuncţia *que* şi construcţia progresivă: *je viendrai, qu'il dit. — Voilà, c'est ma femme, Micheline... qu'il dit* (Aragon, 179). — *Et pardi, qu'il répond, le bandit* (Chabrol, Un homme, 30). *Si,*

https://biblioteca-digitala.ro

monsieur Orsoni, qu'elle me répond la demoiselle. il y a ceci pour vous (Chabrol, Fleur, 75).

Uneori, în propoziția intercalată, se menține, ca și după *peut-être* ordinea progresivă fără intermediul vreunei conjuncții: *Goûte, j'ai dit, une tranche. sans pain* (Chabrol. Fleur. 73).

VI. *Punerea în relief (la mise en relief)*

De ordinea de cuvinte se leagă și problema punerii în relief, care se supune unor necesități expresive particulare, de origine afectivă sau intelectuală: necesitatea de a atrage atenția asupra unor termeni din frază. Această necesitate se satisface cu ajutorul unor construcții speciale care, de cele mai multe ori, încalcă regulile sintactice.

Aceste procedee sînt de două feluri: construcții prezentative speciale, sau simple deplasări de cuvinte. Foarte adesea fraza exclamativă, de natură eminamente afectivă, dispune de posibilitatea de punere în relief Noi vom prezenta numai acele turnuri care țin de limba populară. Au fost semnalate la locul potrivit efectele de punere în relief obținute cu ajutorul completivelor, a propozițiile condiționale și a formelor de întărire a interogației. În afară de acestea, se pot releva cazurile următoare:

a) Punerea în relief cu ajutorul conjuncției *mais*. *Mais* păstrează o parte din vechea sa valoare adverbială (lat. *magis*) în unele fraze din limbajul familiar în care introduce repetarea unui substantiv, a unui adjectiv etc. cu foarte multă intensitate: *c'est un grand homme, mais vraiment un grand homme* (c'est un grand homme, et. qui plus est, un authentique grand homme). Ultimul cuvînt dintr-o frază de tipul acesta este întotdeauna subliniat de un accent afectiv destul de intens.

Limba familiară întrebuințează adesea conjuncția *mais*. la începutul unei fraze, fără nici o idee de opoziție, ci numai pentru a atrage atenția: *mais, dites-moi, qu'allez-vous faire pendant vos vacances. — Mais quel âge peut-il avoir, l'oncle, aujourd'hui?* (Aragon, 42). *Mais va-t-on tourner?* (id., 95). *Mais alors, dit Robichon, et la grève générale? Mais à la fin des fins, quand vous avez été ensemble?* (Chabrol, Un homme, 23). *Mais enfin, il a un juge d'instruction* (J. Giovanni, 204).

b) Punerea în relief cu ajutorul unor propoziții condiționale. *Si* este adesea întrebuințat în limba curentă în corelație cu *c'est que* pentru a pune în relief o idee importantă a frazei. Valoarea sa este cauzală ca și aceea a lui *si* din anumite construcții literare: *si je suis si embarrassé, c'est que son départ m'enlève un précieux collaborateur.*

c) Punerea în relief cu ajutorul prepoziției *pour* urmată de pronumele personal tonic, *pour* urmat de un substantiv, sau *rapport* urmat de substantiv. Din punct de vedere semantic sensul lui *pour* în aceste construcții este acela al lui *tant*. Adesea termenul izolat de *pour* este repetat: *pour une gaffe, c'est une gaffe; — pour être gaie, elle est gaie; — Mais pour une idée bizarre, c'était une idée bizarre* (Aragon, 52). *Pour t'attendre, ça, t'en fais pas, elle t'attend!* (Chabrol. Un homme, 27). *Alors, tu vois, pour le type, on sait jamais* (id., 33). *Moi, je comprends pas, pour Cheminée, murmure Plinthe de sa voix sans timbre, c'est une maladie des vieux...* (id.,

https://biblioteca-digitala.ro

99). *Pour te permettre, il te permettra, mais il fera jamais rien* (Chabrol, Fleur, 33). Cînd este vorba de un atribut, acesta este înlocuit cu pronumele neutru *le*: *pour jolie, elle l'est.*

Uneori prepoziția *pour* se întrebuințează în formula populară de insistență *pour ce qui est de*: *Pour ce qui est du talent, vous en avez*; — *pour un joli quartier, c'en est un*; — *...au fond, je suis plus prêt des communistes, pour ce qui est de moi...* (Aragon, 193). — *pour ce qui est de moi, vous pouvez être en confiance* (Chabrol, Un homme, 60). *A! oui, pour ce qui est de Lambris...* (id., 150).

Același efect se obține prin introducerea părții de propoziție care urmează să fie pusă în relief, cu ajutorul cuvîntului *rapport*: *et puis je suis pas fortiche rapport les discours* (Aragon, 178).

d) Punerea în relief cu ajutorul lui *tant qu'à*. Limba populară întrebuințează în mod curent locuțiunea *tant qu'à*, formată pe modelul lui *quant à*, printr-un fel de metateză: *tant qu-à moi, j'aime mieux rester.* Uneori această construcție capătă o nuanță apropiată de cea de cauzalitate: *tant qu'à rester à la maison, profites-en pour achever ton travail.*

e) Punerea în relief prin inversiunea subiectului. În limba populară se întrebuințează această construcție pentru punerea în relief a atributului: numai pentru o necesitate afectivă limba populară face apel la inversiune, care însă îmbracă exact dezvoltarea gîndirii: *je pouvais le voir: un fantassin c'était*; — *directeur on l'appelle — le directeur des Houillères, ça sera un copain* (Chabrol, Un homme, 98); alteori servește pentru punerea în relief a complementului direct (cu sau fără segmentarea frazei): *trois enfants il avait, ils étaient tous morts*; — *une jolie robe elle avait, la fille*; — *la camionette avec les libérés, c'est entendu qu'on doit la laisser au P.C.R., en passant* (Chabrol, Un homme, 24); *Moi, des risques, je m'en fous, dit Géo* (Giovanni, 38); — *Et puis, ça va me donner un boulot fou ton histoire de médailles...* (id., 184).

f) Punerea în relief prin segmentarea frazei. Pe plan intelectual limba populară realizează punerea în relief cu ajutorul construcției *c'est... que (qui)*; pentru punerea în relief afectivă (emoție, protest, dispreț, admirație, etc.) limba vorbită se servește cu predilecție de segmentare: *ce livre, je l'ai lu*; — *comment, il est déjà là, cet homme?* — *mes frères, j'ignore quels sont leurs projets*; — *Une phalange, il lui manquait une phalange à l'annulaire* (Aragon, 73); — *en tout cas, on ne l'a pas, la foi* (id., 131): — *tous les doutes... la police les avait dissipés en fendant la lèvre au Papa Blanc* (id., 181); — *des policiers... paraît qu'il en a qui travaillent avec la Résistance...* (id., 92). Uneori segmentarea se combină cu prezentativul *c'est... que (qui)*: *ce livre, c'est celui que j'ai lu*; — *trois jours de congé, c'est ce qu'il a obtenu.* La o analiză mai adîncită putem constata că ceea ce se pune în relief prin această construcție este, nu atît subiectul sau predicatul, cît ineditul asocierii lor: *attendre, ça a aussi son charme.*

Dorind să insistăm asupra avantajelor pe care le prezintă segmentarea pentru punerea în relief, citățm din gramatica lui Wartburg și Zumthor (p. 176); „La souplesse de la phrase segmentée permet... de mettre en relief n'importe quel rapport, et de faire de n'importe quelle partie de la phrase le thème de

https://biblioteca-digitala.ro

l'énoncé : le sujet — *ils ne sont pas encore couchés, ces enfants ; — cet homme je croyais qu'il était à Paris ;* l'attribut : *insupportable, il l'a toujours été ;* le complément d'objet direct : *celle-là, je la reconnais : je le reverrai, mon pays ;* le complément d'objet indirect : *ma femme, je lui dois tout.* La périphrase *c'est... qui (que)* oppose une personne, un objet, une idée à une autre personne, etc., ou à plusieurs autres personnes, etc., désigne une personne, plusieurs personnes, etc., auxquelles on pourrait penser en l'occurence. La segmentation, par contre, en outre de sa valeur affective, insiste sur le rapport qui existe entre deux parties de la phrase".

Fără nici o îndoială, studiul de față este încă departe de a epuiza cazurile care există în cadrul fiecăreia din cele șase probleme enunțate în introducere, el vrea însă să fie o încercare de prezentare sistematică a unor fenomene sintactice de largă circulație în limba vorbită și tot mai des întîlnite în limba literară.

BIBLIOGRAFIE

1. Aragon Louis — *Les communistes,* vol. I, Paris, La Bibliothèque française, 1949.
2. Aymé Marcel — *La tête des autres,* Paris, Le livre de Poche, 1952.
3. Bauche Henri — *Le langage populaire,* Paris, Payot, 1951.
4. Chabrol J. P. — *Fleur d'Épine,* NRF, Paris, Gallimard, 1957.
5. Chabrol J. P. — *Un homme de trop,* NRF, Paris, Gallimard, 1958.
6. Galichet Georges — *Physiologie de la langue française,* Paris, P.U.F., 1958.
7. Gascar Pierre — *L'Herbe des rues,* NRF, Paris, Gallimard, 1956, Paris.
8. Giovanni José — *Le Trou,* NRF, Paris, Gallimard, 1957.
9. Grevisse Maurice — *Le Bon Usage,* 7-ème édition, Ed. J. Duculot, Gembloux (Belgique), P. Geuthner, Paris, 1961.
10. Montherlant Henri de — *Les Célibataires,* Paris, Le Livre de Poche, 1954.
11. Wartburg Walther von, Zumthor Paul — *Précis de syntaxe du français contemporain,* 2-e éd., Berne, Francke, 1958.

НАРОДНЫЕ КОНСТРУКЦИИ В СИНТАКСИСЕ СОВРЕМЕННОГО ФРАНЦУЗСКОГО ЯЗЫКА

Краткое содержание

Настоящая работа, не охватывая все случаи синтаксиса современного народного французского языка, останавливается на анализе следующих аспектов : вопросительной, воскрицательный и отрицательный конструкций, подчинения, прямого порядка слов и способов выделения.

Автор пытается установить сравнение с литературным языкам и уточнить аффективное значение этих конструкций.

В то же самое время вносятся некоторые соображения по поводу проникновения данных конструкций как в литературный языках так и в язык литературы.

https://biblioteca-digitala.ro

CONSTRUCTIONS POPULAIRES DANS LA SYNTAXE DE LA LANGUE FRANÇAISE ACTUELLE

Résumé

Le travail n'embrasse pas tous les cas présentés par la syntaxe de la langue populaire française actuelle ; il s'arrête à l'analyse de six aspects : la constructions interrogative, le construction exclamative, la construction négative, la subordination, l'ordre direct, la mise en relief.

On tâche, autant que possible, d'établir une comparaison avec la langue littéraire et de préciser la valeur affective de ces tours populaires. En même temps, on fait quelques considérations sur la pénétration de ces tours dans la langue littéraire et dans celle de la littérature.

https://biblioteca-digitala.ro